

de kantoor-
oppervlakkig
al de machi-
el maar mo-

verder, „dat
nvoudig niet
samenleving,
daarom tot
n moet. De
ken, die dag
n experimen-
gen van het
vinden, zijn
nrichting dit
vaardeerd als
van het wel-

orlooppig vol-
diel de werk-
rationalisatie
zonder ver-

het genoemde
in „De Op-
weer.

rke bevrees-
an het vraag-
alde beschou-
ervangen we
pente woord
chouwing ge-
zan dezen tijd
de eerste orde,
g vervult. De
ft de arbeids-
od ontvangen
d gezet.

stelijke bouw-
oord met na-
n, en richtte

as aantoonen,
schouwd, het

mechanisatie
g op breder

te bewijzen,
n technischen
s(!) op grond
agstuk.

ontwikkeling
di daartegen-
ezelle evo-
e Gods is.
t ongeluk niet
e mensch van

deelen, welke
n de fabriek
tempo; voort-
loon; scherpe
aging der ta-

teur van „De
st worden als
legen is in de
veg te nemen,
en worden”.
wakkelen van
geltjes deden
waarmede zij
den dood.”

e artikel ver-
v” zich in zijn
anhangen der

productiewijze
drijsleven, en
nedewerker in
arbeider dus
ods kennelijke
a onmiddellijk
s dan op beide
geven”. „De
gelegen in het
is. De mecha-
it, en wij heb-
e aanvaarden.
goedvinden...
wegdragen wat
lutie nagelaten
g gepubliceerd
orling”.

ris de prin-
de techni-
Daarbij is het
de toepassing
ik, nalatigheid
Om daar tegen
atie.”

e meening van
van „De Op-

bouw” uitvoerig weer te geven, alvorens een be-
spreking dezer oordeelen te beginnen. Er bestaat
tusschen beide schrijvers overeenkomst; er is ech-
ter ook groot verschil.

Beiden achten toenemende rationalisatie en me-
chanisatie voor het bedrijfsleven noodzakelijk. De
eerste oordeelt echter zeer voorzichtig; zijn betoog
steunt ten deele op een weloverdacht „economisch
fundament”. De tweede is veel beslist in zijn
eindconclusie, verwerpt wat sommige arbeiders
tegen de „machine” inbrengen als „domme
praatjes” (een uitdrukking, welke tegenover men-
schen, die (lijdelijk of blijvend) door de „machine”
getroffen worden, beter achterwege had kunnen
blijven), en geeft ook eenige „princiële uit-
spraken”. (Enkele daarvan worden nog in het
volgend nummer vermeld.)

Bezien wij dus het nu weergegevene nader in een
volgend artikel.

A.

B. t. B.

Prof. Greijdanus' uittreding.

Ds F. Tollenaar schrijft in „Geref. Kerkb. Den Helder”:

Van deze mededeeling van Prof. Greijdanus is door
de Synode aan de kerken geen mededeeling gedaan.
Dit verzuigen verwekt eenige onrust. Temeer omdat
er al een ietwat geprikkelde stemming heerscht. Nu
deelt Prof. Dijk in „De Bazuin” mede, dat de kerken
goed vertrouwen moeten stellen in de Synode, dat
haar bedoelingen zuiver zijn. Dat is noodig voor den
welstand onzer kerken. Dat is volkomen juist, maar
is het dan ook niet zoo, dat men niet onnoodig aller-
lei geheimzinnigheid moet vermijden over dingen, die
de kerken toch wel weten mogen, omdat juist haar
belangen hierbij betrokken zijn?

Met vertrouwen in de bedoelingen der synode heeft
een en ander niets te maken. De synode heeft over
wat al of niet door een assessor mocht worden verteld
aan de pers, geen eigen beslissing genomen.

In „Geref. Kbl. Drente & Overijssel” zegt Ds B. A. Bos:

Het is mij alleen een onoplosbaar raadsel, hoe de
Synode blijkbaar in het uittreden uit de commissie
van Prof. Greijdanus heeft bewilligd, en dat beneemt
me voorschijns de mogelijkheid om blij en dankbaar
te zijn. Dat zegt me dat er iets ernstigs in onze Ker-
ken is, waarvan we de gevolgen nog niet kunnen
overzien, maar waarvoor het me toch noodzakelijk
lijkt, dat al onze menschen meelevend, en zelf de zaken
overwegen.

Het „nieuwe kerkrecht”.

Ds F. Tollenaar schrijft in „Kerkb. Den Helder” in-
zake de bekende procedure te Drachten:

Prof. Greijdanus kwalificeert dit als menselijke
aanmatiging.

We hebben sterk het gevoel, indien deze dingen zoo
zijn als de pers mededeelt, dat we met onze nieuwe
opvatting van het kerkrecht den verkeerdten kant uit-
gaan.

In „Leeuw. Kb.” oordeelt de heer H. Algra:

In den laatsten tijd wordt in sommige persorganen,
o. a. in „De Reformatie”, een term gebruikt, die ver-
warring sticht.

Men spreekt van „het nieuwe kerkrecht”.

Er is n.l. aan de Vrije Universiteit een predikant
gepromoveerd tot Doctor in de Theologie, op een
proefschrift, waarin de kerkrechtelijke opvattingen
van Dr A. Kuiper Sr. en Dr F. L. Rutgers er niet al
te best afkomen en waarin feitelijk de Doleantie wrak
wordt gezet.

Ik kan dat niet zoo erg vinden.

Want het is een Proefschrift, d. w. z. een
eerste proeve van wetenschappelijke arbeid. In
dergelijke geschriften wordt de soep wel eens wat heet
opgeschept. De promovendus wil liefst niet zijn entree
op de wetenschappelijke markt maken met een artikel,
dat reeds bijna achter de mode is. Het komt dan ook
heel vaak voor, dat zulke promovendi later lang niet
zulke ultra's blijken te zijn, als men eerst had ver-
wacht.

Verder heeft een proefschrift niet zulk een buiten-
gewoon gezag. Het kan wetenschappelijk werk zijn,
waarin rijke beloften zitten. En een enkele keer pro-
moveert er ook eens iemand op rijper leeftijd op een
proefschrift, dat eigenlijk reeds een professoraal ka-
rakter draagt. Om eens één voorbeeld te noemen: het
proefschrift van Prof. Dr A. Goslinga over Slingelandt
is een standaardwerk voor dat tijdvak geworden. Maar
in den regel is het toch zóó, dat een proefschrift onder
ons niet dat gezag heeft, dat aan de rijpe vruchten
van voortgezette wetenschappelijke arbeid wordt
toegekend.

In de derde plaats is het niet erg, omdat Kuiper
en Rutgers wel tegen een stootje kunnen. Met een
wandelstok sla je een stuk graniet niet kapot.

Om deze reden vind ik het onjuist, te spreken van
„het nieuwe kerkrecht”.

Maar nog meer lijkt mij dat ongewenscht op een
anderen grond.

Wat in onze kerken als kerkrecht geldt, dat staat
beschreven in de Kerkenorde.

Wat daarin staat, is positief recht.

Al het andere zijn private meeningen, ook al zijn
ze van Voetius zelf. De kerken hebben de Kerken-
orde van 1618 in eere hersteld. Niet als een antiqui-
teit, die feitelijk krachteloos is te maken door ante-
cedenten en citaten. Maar als de beste formulering
van de wijze, waarop het kerkverband georganiseerd
moet zijn. En wat in die Kerkenorde verordend was,

hebben zij in 1905 gewijzigd. Daarmee is wel duidelijk,
dat de Kerkenorde klopt op wat ook in deze eeuw
de opvatting der kerken is.

Wij kennen in onze kerken geen oud en nieuw
kerkrecht. Wij kennen alleen het Gereformeerde Kerk-
recht, in de Kerkenorde geformuleerd.

En als hier of daar eens van de duidelijke stipula-
tiën van die Kerkenorde mocht worden afgeweken,
dan zullen de meerdere vergaderingen wel zorgen,
dat het been weer in het lid komt. Bij het beoordeelen
van de dingen, waarover een klacht valt, zal op onze
Synodi wel de Kerkenorde, maar niet de een of an-
dere dissertatie worden gemaatigd.

En zoo behoort het ook te zijn.

Wat den aanvang van dit artikel betreft: het „nieuwe”
ligt hierin, dat in den laatsten tijd meer opzettelijk een
bepaald kant uit gestuurd wordt. Wat de heer Algra
opmerkt over het „wrak zetten” der Doleantie, accentueert
des te scherper, waar het om gaat.

En wat het slot betreft: ongetwijfeld zal de kerkorde
wel worden geraadpleegd in meerdere vergaderingen.
Maar er wordt soms ook nog wel iets anders dan de
kerkorde geraadpleegd. Vooral het een of ander praecedent.
En daarom is het goed, hijsjds de kwestie te
bestudeeren.

Ds H. C. v. d. Brink schreef in het „Kerkblad der
Gereformeerde Kerken in H.V.”:

Dit „nieuwe” Kerkrecht is reeds meer dan 10 jaar
oud.

De bezwaren, ertegen ingebracht, werden dood-
gezwegen; de meeste bezwaarden volgden blindelings
het advies van den hoofdredacteur van „De Heraut”,
die in zijn lijfblad en mondeling tijdens de kerkelijke
procedures op de classis beloofde de bezwaren binnen-
kort in een afzonderlijke brochure te zullen weerleggen,
welke belofte tot nu toe onvervuld bleef.

Thans een da capo van toen!

Zal het alsnog de oogen openen voor het onrecht,
aan tal van predikanten en anderen aangedaan?

Ach, ik vrees van niet!

Ds H. Veldkamp schrijft in „Friesch Kerkblad”:

Niet minder onverantwoordelijk is het schrijven
van Prof. Greijdanus in „De Reformatie”, eveneens in
„De Wachter” overgenomen, hetgeen blijkbaar volgens
„De Standaard” reeds verschillende leden der kerk
van Culemborg aanleiding gaf vrijmoedig te schrijven,
dat de classis Drachten „uiterst lichtvaardig” gehan-
deld had. Dat weet men daar dus al. Of men is af-
gegaan op het gezag van „De Reformatie”, die niet
aarzelde aanstonds te spreken van „louter hierarchie”,
„menselijke willekeur”, „menselijke aanmatiging”,
„overheersching van ‘s Heeren kerk”, enz.

Uit het opschrift van het bewuste artikel „Het nieu-
we kerkrecht in de praktijk” krijgt men den indruk,
dat Prof. Greijdanus meer Dr Bouwman dan de classis
Drachten heeft willen treffen, en het Drachtster geval
gebruikt als een pijl op zijn boog. Maar ook al mocht
deze indruk niet juist zijn, dan heeft in dit sta-
dium deze buitengewoon felle kritiek op bedoelde
classis niet alleen geen enkele zin, maar doet ze groote
schade aan het kerkelijk leven en is geen der partijen
er mee gediend.

Dit stukje gaat uit van dezelfde misverstanden, als
die we reeds verleden week in het „Geref. Jongelings-
blad” aanwezen. Erg bekoorlijk is voorts die door den
schrijver zelf disputabel gestelde „indruk” niet; Ds
Veldkamp is erg bezorgd voor het respect voor kerkelijke
vergaderingen, maar toont niet, dat hij veel res-
pect heeft voor den persoon in kwestie. Evenmin, dat
hij Prof. Greijdanus goed begrijpt, wat die „buitengewoon
felle kritiek” betreft; het gaat daarbij om het principe,
niet om de bedoelingen dergenen, die vóór stemden. Boven-
dien: „in dit stadium”, — wat is dat? Is de zaak niet
publiek? Is het optreden in Drachten van een predikant,
niet uitgenoodigd door den kerkeraad, maar gestuurd
door de classis, niet publiek? Het sturen van een cate-
cheet soms niet? De schorsing zelf niet?

Ds Veldkamp klaagt over publicaties in de „neutrale
pers”:

Ik vind het een vreeselijk verschijnsel, dat er blijk-
baar lieden zijn, die zich haasten om de „neutrale
pers” in te lichten en zich niet haasten naar hun
bidvertrek om te smeeken om den vrede voor Jeru-
zalem.

Hij vindt, dat „in dit stadium” „slechts zwijgen
en bidden plicht is”. Dezelfde Ds Veldkamp evenwel
heeft het met ons aangezien, hoe de neutrale en vooral
ook de niet-neutrale pers (Kersten!) allerlei dwaze
berichten over het „heidendom in de Geref. Kerken” ver-
spreidde, naar aanleiding van een persbericht afkomstig
van het „Ned. Chr. Persbureau” (Dr H. W. v. d. Vaart
Smit), en gedistilleerd uit een brochure van een lid
der commissie van onderzoek van de bekende meenings-
geschillen (Prof. Hepp). Niettemin was en bleef Ds
Veldkamp over de publicaties van Prof. Hepp zeer ver-
blijd. Maar Prof. Greijdanus, die géén lid van
eenige commissie van onderzoek betref-
fende Drachten is, zou moeten zwijgen? We be-
grijpen van sommigen niets meer tegenwoordig. Naar
het bidvertrek alléén moet de één; naar de rostra mag
de ander.

Ds H. J. Heida schrijft o.m. („Kerkbl. Vlaardingen
c.a.”):

Toch draagt het besluit wel een nieuw teeken aan
het voorhoofd. Dat zit echter niet in het z.g. nieuwe
van het ingrijpen eener meerdere vergadering; maar
in de argumentatie.

En deze is: wanbestuur van heel den Kerkeraad of
zoo goed als heel den Kerkeraad.

Ook van de minderheid, die hierover in de schuld
kwam en werd gehandhaafd: Dit zie niemand over
het hoofd.

Dat is een nieuw argument en over dat argument

valt niet alleen te praten; maar moet zeer zeker
worden gesproken nu het plotseling in de praktijk
wordt toegepast.

Wanbestuur is een wonder rekbaar woord.

Wordt het eenmaal als wettig, onder ons algemeen
toepasbaar argument in het Kerkrecht gaimporteerd
zonder nadere definieering en omschrijving, dan geeft
men daarmede elke meerdere vergadering een wapen
in handen, waarvan heel gemakkelijk misbruik kan
worden gemaakt en waaruit licht kan voortvloeien
hierarchie, onderworpenheid der plaatselijke amts-
dragers aan de meerderheid, ja aan enkele vooraan-
staande leden eener meerdere vergadering.

Voorbij gezien mag echter ook niet, dat te Drachten
de kwestie, in zoverre die gepubliceerd is, gaat over
de uitoefening der censuur. Aan den eenen kant ach-
ten wij dat wegens de moeilijkheid der toepassing en
de nieuwere tijden en opvattingen deze volstrekt niet
te streng in de Gereformeerde Kerken wordt toegepast;
misschien wel omgekeerd, dat wij allen beter hebben
te waken over onszelf; maar ook meer over de dwa-
lende schapen der kudde.

Doch anderzijds is het weerszinnekkend, wanneer
censuur ooit mocht worden gebruikt als machtsmiddel
en niet als middel tot heilig houden van het huis
des Heeren.

Ds van Strien schrijft in „Gron. Kblode”:

Ik acht het ook niet het allerbelangrijkste, dat in
het schorsingsbesluit over wanbestuur wordt gespro-
ken als grond voor den tuchtnaastregel. Daar kan een
complex verkeerde handelingen zijn, die men kort-
heidshalve zoo samenvat en dat in eventueel hooger
beroep weer ontleed kan worden en in details de
critische aandacht kan hebben.

Overigens is het waar, dat onze K.O. den term wan-
bestuur niet kent en dat die term op zichzelf in staat
is heel wat Gereformeerde menschen kopschuw te
maken, omdat hij min of meer synodaal-hierarchisch
belast is.

Het bedenkelijke in deze zaak ligt hierin, dat de
vraag moet opkomen of de classis de grenzen van
haar bevoegdheid niet overschreden heeft met dit
besluit.

En mijn antwoord op die vraag kan helaas géén
verdediging zijn van de handeling van deze kerkelijke
vergadering.

Nadat Ds v. Strien heeft afgedrukt wat ter zake van
de schorsing etc. in de kerkorde staat, vervolgt hij:

Daar ligt in opgesloten, dat de zelfstandige plaatse-
lijke kerk zich verbonden heeft een zoo ingrijpende
daad als schorsing van een ouderling of een predi-
kant niet zelfstandig te verrichten. De Kerkeraad zal
daarin niet handelen zónder het oordeel en ook
niet tegen het oordeel van de genabuurde kerk.
Daar ligt de vrijwillig erkende bevoegdheid van een
meerdere vergadering. En waar die bevoegdheid van
de meerdere vergadering vaststaat, daar wordt ook
haar gezag aanvaard, al blijft de weg van het hooger
beroep open.

Zou — om een voorbeeld te noemen — de kerk
van Groningen een ouderling hebben, die zich aan
een zeer ernstige zonde schuldig had gemaakt, dan
zal de kerk van Groningen één van de kerken, die
vlakbij zijn, uitnoodigen om met haar te beraadslagen
en te beslissen in deze zaak.

Maar daar komt de classis niet aan te pas. Die heeft
geen bevoegdheid krachtens de K.O. om op haar ver-
gadering zoo'n ouderling te schorsen en hem een
schorsingsbul thuis te sturen.

En zou de zaak al behandeld moeten worden op
de classis, omdat de twee betrokken kerken ernstig
verschil van meening hebben in de aanhangige zaak
en het geval kwam door hooger beroep, of door niet
afgehandeld kunnen worden op de classisale tafel,
dan zou de classis hoogstens tot schorsen kunnen
adviseeren. Maar zelf zal zij niet schorsen.

Ze zal aan de door de K.O. aangewezen vergadering
adviseeren tot schorsing over te gaan. Het gaat er
nu niet om, verder uit te stippen hoe een classis
verder handelen moet bij eventuele onwilligheid van
den kerkeraad der betrokken plaatselijke kerk om het
advies op te volgen.

Dit is de hoofdzak, dat de classis Drachten gemeend
heeft zelf tot de daad van schorsing te mogen over-
gaan.

Dat wekt bedenking.

Dat maakt, dat men ernstig de vraag stellen moet
of hier de hand aan de K.O. is vastgehouden.

Dat roept de vraag wakker of de classis zich bewust
geweest is van de grenzen van haar bevoegdheid.

Dat doet spreken van „een bedenkelijke methode”.
Natuurlijk zal men kunnen wijzen op gevallen in
de geschiedenis van onze kerkelijke rechtspraak,
waarbij evenzoo gehandeld is als nu in Drachten is
geschied.

Daarmee is de juistheid van het optreden echter
allernijnt bewezen.

Daar schuilt heusch wel méér dan een korreltje
waarheid in den uitroep van Dr van Lonkhuyzen in
het „Geref. Theol. Tijdschrift” van April 1933: „Noem
mij een krommen stap op kerkrechtelijk gebied, welken
ook, en ik zal dien met een beroep op de praktijk
der vaderen verdedigen”.

Tenslotte:

Indien hier inderdaad van de lijn der K.O. is af-
gebogen door een kerkelijke vergadering, dan is dat
toch zeker bedenkelijk.

En dan mag onze kerkelijke pers daar zeker den
vinger bij leggen, terwille van den welstand van ons
kerkelijk leven.

Misschien vindt iemand het van minder belang of
de zaak formeel juist is, als het zakelijk maar gerecht-
vaardigd is, dat een schorsing werd uitgesproken.

Laat men beseffen, dat het hier gaat om een zuiver
bewaren van de Gereformeerde lijn of afbuigen naar
een synodaal-hierarchisch kerkrecht, dat vooral in
de dagen van de doleantie zoo heftig is bestreden.

De gevolgde methode gaat den kant van een be-
stuursselsel uit.